

KÖZÉRDÉK

POLITIKAI, TÁRSADALMI ÉS KÖZGAZDASÁGI LAP.

Megjelenik hetenkint kétszer: csütörtökön és vasárnap reggel.

Előfizetés
 egész évre - - 12 korona.
 fél évre - - - 6 "
 negyed évre - - 3 "
 Egyes szám ára 12 fillér.

Kiadóhivatal: Nagyenyedi Könyvnyomda és Papírárugár r.t. — Szerkesztőség irodája ugyanott.
 Hirdetéseket és előfizetéseket fölvesz **FÖLDES EDE** könyvkereskedő, a kiadó megbízottja.
 Hirdetés ára centiméterenként 6 fill. Többesziros hirdetés árkedvezményben részesül.
 Nyiltér sora 40 fillér.

Budapesti hirdetések kizárólagos felvétele milliméter-árszabás szerint a Leopold Gyula
 Vidéki Lapok Központi Hirdetési Osztályában
 Budapest, VII., Erzsébet-körút 41. sz.

Habsburgok és Hohenzollernek.

Ausztria-Magyarország uralkodóját nemzetek fejedelmének, a németek császáraját királyok királyának alkotta a történelem vaskényszere, a magyar és német nemzet jelleme.

Jóllehet másfelezredéven át a római császári cím fölött vetélkedtek közép Európa uralkodói és annak nemzetei e czelt lát-szottak szolgálni, e cím csak oly átmeneti jellegű volt, mint a közép kornak a római klasszikusokat majmoló költészete, mely minden eredetiséget nélkülözött és a virágzás csak a népjellemnek megfelelő költészetben jöhetett létre.

Már a húnok nagy királya Atila a legkülönbözőbb népeket tudta nagy világbirodalmi eszméjének céljaira egyesíteni, epagy Árpád fejedelem nemcsak meghódítani tudta Magyarország területének népeit, hanem utódaival együtt megtartani is egy közös, erős államban a legnagyobb támadások — ezer veszély között — egy ezredéven át. Szent István már ki is mondta a magyar dinasztia elveképen, hogy a több nyelvű népre támaszkodó uralom az eszméje.

Szent István a nemzet lelkéből vette ez eszmét, mert a magyar nemzet nemcsak az itt élt ősi népeket tudta úgy kormányozni, hogy soha fel nem lázadtak: a tótok, ruthének; hanem új népeket bessenyőket, kunokat, oláhokat, németeket, szerbeket fogadott kebelebe és ezekkel nem volt baja, míg az osztrák-németek befolyása nem kezdett hazánkra nehezedeni.

Ezen befolyás e népeknek semmit sem adott, ha már felhasználta őket a magyar ellen (1848), a magyart pedig sokszor próbálta meg germanizálni tüzrel, vassal, így Karaffa, Bástia, Bach: ezek voltak a leg-sötétebb napjai történetünknek.

Ellenben a magyar államférfiak Pázmán, Bethlen Gabor, Bocskay, Rákóczi Ferencz, Zrinyi, Kossuth és Deák a magyar nemzeti politika értelmében befolyásolták a dinasztíát, a nemzetnek is, a dinasztianak is előnyére, sőt a horvátok, lengyelek és cseh-ek ügyét is nem egyszer teiték magukévá, igyekezték nemzetek fejedelmévé tenni az uralkodókat, s az utolsó 400 év történetének azok voltak dicső napjai, midőn ez sikerült, s azok a gyászosok, midőn az osztrák-német államférfiak befolyása erősödött.

A német politika 3 századon át küzdött a magyarral ugyanazon dinasztia kezében s nem tudott sem ott Németországban, sem itt Magyarországon határozott irányt venni, míg a reformáció szétrepertette a német nemzetet és dinasztíákat, míg Nagy Károly római császári koronáját Napoleon tette fejére, 1847., 1866 és 1871-ben pedig végleg különvált a királyok királyának és nemzetek fejedelmének 2 nagy birodalma.

A Német birodalom megszilárdult, s míg a német királyok és fejedelmek nyugodtan élhetnek német alattvalóikkal és felvirágozt a német nemzet a tudomány, hatalom, ipar és kereskedelem tekintetében; az elsázi francziák, a poseni lengyelek és schleswig-holsteini dánok vonaglanak a német elnyomás alatt.

Nálunk most foly a nagy átalakulás, az osztrák-németek chlapi parancsának türelmetlenségét, mely illenek a királyok királyához, de nem a nemzetek fejedelméhez, követnie kell egy a nemzetek, — főleg a magyar nemzet — hagyományait bölcsen tekintetbe vevő politikának, melyre épen most nagy államférfiakat: Andrássyt, Apponyit, Kossuthot, Zichyt küldött a magyar nemzet génusza.

A Schönererek nagynémet pártja jól érzi, hogy poseni politikát a magyar nemzet génusza nem enged meg sem magán, sem a monarchia többi népén végrehajtani, s a Habsburgok szerencsés tettei is ellenkeznek ezzel: az általános választói jog és igazi alkotmányosság megfogják hozni a monarchia végeleges belső megszilárdulását és a nemzetek fejedelmének dicső jövőt, a királyok királyával nem kisebb hatalmat ígérnek.

Dr. Winkler Albert.

Az épület-lakatosárugár r.-t. közgyűlése.

A czimben jelzett vállalat, mely városunknak legnagyobb gyári vállalata s mely szép sikerrel szolgálja a magyar ipar fejlődését, folyó hó 27-én tartotta XII-ik rendes évi közgyűlését.

A gyűlést, mely a Kisegítő Takarékpénztár helyiségében délelőtt 11 órától kezdve tartatott, ifj. Winkler János elnök nyitotta meg a következő eszmében gazdag és hatásos beszéddel:

TÁRCZA.

Őshaza. Ősművelődés.

— A „Közérdek” eredeti tárczája. —
 (Folytatása és vége.)

Ha futó tekintetet vetünk a bronzműveltségre, azt tapasztaljuk, hogy már a legkülönbözőbb életszükségletek kielégítésére törekedett. Védelmi czélokra készített kardokat, töröket, lándzsákat, nyilvégeket, sőt talán paizsokat és sisakokat is. — Ékszerűl szolgáltak a ruhacsatok, hajtűk, karon, nyakon és fülben függő és csüngő diszek.

A háztartás czikkei közül használatosak voltak a tányérok, serlegek, csészék és korsók, melyek hol bronzból, bádogból, hol agyagból vagy éppen aranyból a legkülönbözőbb nagyságban és alakban készítették. Hogy a lovat is használták, azt bizonyítják a sarkantyuk és szerszámrészek. — A földművelés nagy virágzására mutatnak az egyes helyeken egész tömegben felszínre kerülő sarlók. Magyarország földje már akkor is a gabonaneműek első rendű hazája lehetett; mert számos helyen a bronzsarlók egész rak-

tára került napfényre. — A ruházatot illetőleg egyes sirokban gyapjuszövetek is fennmaradtak. Ezek sapkák, köpenyek és ingek, melyeket öv szorított össze.

A földművelés meghonosodása állandóvá tette a lakást. Hogy pedig az az időjárás ellen védve legyen, az ember tanyáját félig vagy egészen a föld alá süllyesztette. A földből kiálló részt fával vagy szalmával, náddal, gyékényel fedte; de leginkább sárral tapasztotta. Az alföldi városok szélein látható cigánypu-trik éppen olyanok. Az emberek jehetőleg csoportosan laktak és egyes ilyen telepeket rőzsefonással, vagy föld és kőszánczal vették körül. Halottait a bronz-kor embere vagy elégette vagy eltemette. Mind a két szokásnak lehet nyomára akadni. — A kereskedelem már nem volt pusztán cserekereskedés, mint a kőkorszakban; hanem divatba jött a pénz is. Ezek ugyan még mem voltak valódi pénzek; de már annak a rendeltetésével forgalmi eszközt képeztek. Ez az úgynevezett karikapénzek aranyból és bronzból készültek.

Vége megjelenik a vas és lassankint megváltoztatja a világot. Vele együtt új anyagokkal ismerkedik meg az emberiség, új for-

galmi eszközök keletkeznek és új találmányok adnak irányt a művelődésnek. Megszületik az irás művészete és az ember lassankint belép a világtörténet tornáczába.

Itt álljunk meg és vessünk visszafelé egy-két pillantást. Ami különben is egészen természetes, az ember fokozatosan tökéletesítette legszükségesebb fegyvereit és háziszereit. Ezek a nyaga szerint megkülönböztetünk különféle kulturtörténelmi korszakokat, u. m.: a kőkorszakot, mely csiszolásban és csiszolt kőkorszakra osztható (Hermann Ottó egészen okosan helyezi eléje a fakorszakot); — azután a bronzkört, (mely elé Pulszky Ferencz egészen jogosan teszi a tiszra vörösréz-kört, mert előbb volt ismeretes a réz, mint a réz és ón ötvözete a bronz) — és végül a vaskört. Mindez helyesen van; de vajmi gyakran találkozunk e a korszakok ferde felfogásával.

Aki azt hiszi, hogy a bronz-eszközök használata idején a kőeszközök és a vaskorban a kő- és bronz-eszközök végkép letűntek, tehát hogy az említett korszakok éppen oly élesen megkülönböztethetők egymástól, mint a történelem századai s ezredei: az téved.

Tisztelt közgyűlés!

Részvénytársaságunk igazgatóságában a múlt év folyamán beállott azon változás következtében, melynél fogva Gáspár János részvényes tagtársunk, nagybecsült barátunk és igazgatóságunk volt elnökének, magasabb, a törvényhozói tisztre hivatván el, igazgatóságunkból kilépnie kellett, nálam érdemesebb igazgatótársaimnak bizalmából — valószínűleg korom és életpályámnak vállalatlanságunkkal való rokonsága alapján — nekem jutott a szerencse ezen megtisztelő helyet elfoglalhatnom és innen Önöket meleg szívélyességgel és teljes tisztelettel üdvözölve a „uagyenyedi épület-lakatosárugyár r.-t.“ XII-ik rendes közgyűlését megnyitnom.

Legyen szabad ezen első alkalmat arra is felhasználnom, hogy távozott elnökünknek, Gáspár János országgyűlési képviselő urnak vállalatlanságunk érdekében teljesített odaadó, s általános nagymértékű közgazdasági ismeretei és tudásánál fogva kiválóan eredményes — s reméljük ezután sem nélkülözendő — munkásságáért elismerő köszönetünket s kiérdemelt halánkat fejezni ki, melynek jegyzőkönyvre vételét is indítványozom.

Tisztelt közgyűlés!

A tőke, hitel s kiválóan a szak tudás azon eszközök, melyek az ipari, kereskedelmi vállalatokat életre kelteni s működésbe hozni, viszont a tudatos munka, kitaró szorgalom és gondos takarékoság azon tényezők, melyek a kitűzött cél elérését, a kedvező eredményt biztosítani hivatva vannak.

A lefolyt üzleti év pénzügyi eredménye azon tudatot erősítheti meg bennünk, hogy mindezen kívánatos tényezők szerencsésen hatottak közre, s abban a részvényesek épp úgy megtalálják anyagi érdekeik kielégítését, mint hazafias iparpártolási szándékuk megvalósulását, valamint hitelezőink ama biztosság-érzetet, mely az üzleti összeköttetések nyugodt zavartalanságának nélkülözhetetlen feltétele.

S bárha ezen eredmény vállalatlanságunk tisztviselői öntudatos, odaadó munkásságának amúgy is fényes tanujele s így egyszersmind erkölcsi jutalmuk is, mégis kötelességemnek tartom a magam részéről külön is ki-

fejezést adni azon elismerésnek, mely őket buzgó igyekezetükért, szakavatott munkásságukért s általában a felmutatott eredményben való érdemükért megilleti s kérem a tekintetes közgyűlést, hogy azt magáéva téve gyárunk igazgatója, pénztárnoka és művezetője iránti meglegedését jegyzőkönyvileg fejezze ki.

Nem kívánnék a közgyűlési megnyitó rendes keretén túl terjeszkedni, egy dologra nézve azonban mégis kénytelen vagyok becses figyelmüket igénybe venni.

Állítatik ugyanis, hogy a helybeli fegyencz-ipar, vagy a fegyencz munkaerőt igénybevevő vállalatok a helybeli kisiparnak ártalmára vannak, annak versenyt támasztanak.

Csak úgy, minden kommentár nélkül — bár jóhiszeműleg — sokszor csak hangulat-keltésből odavetett ezen állítás: — hitem szerint általánosságban sem, — a mi vállalatlanságunkra vonatkoztatva pedig éppen nem állja meg helyét, s nincsen tisztában a kisipar meg a tömegtermelés mai fogalmával, ki ilyet állítani merészel, vagy ilyen állításnak felül.

Ama folyamat, mely a kisipart gyáriparra fejlesztette ki — sajnos — nem hazánkból indult, mi csak késő utánczó lettünk annak.

A pöröly, melyet a külföldi — legfőképpen az osztrák — tömeggyártás a kisiparos kezéből kicsavart, már régóta pihent, a mikor mi inkább hazafias felbuzdulásból, semmint különösebb anyagi sikerek reményével a küzdőterre léptünk, segíteni a többi harcost, kiket mindazon becsületes törekvés lelkesít; megtartani, meenteni, visszaszerelni az országnak, amennyit csak lehet, munkában, tehetségben, vagyonban és tekintélyben.

A kisiparnak fájdalmas lehet a pangás, melyet ezen átmeneti időszakban elszenvednie kell; ennek okát azonban az általános áramlatban találhatják meg s messze járnak az igazságtól azok, kik a pangás okozóit bennünk velük látják.

A kisipar érdekében őszinte jó indulattal óhajtjuk, hogy reá jobb idők derüljenek, sőt tapasztalni is lehet már, hogy a kor intését megértő iparos ipara tökéletesítése, készítményének a művészi irányban való fejlesztésével már már kivonja magát a tö-

megtermelés hatása alól, s készülő új ipartörvény talán szerencsésen fogja betetőzni a minden irányban megindult mentési akciót. Megbízásokat magánosoktól nem fogadunk el, gyártmányunkat csak kereskedőknek adjuk el és csak oly tömegárukat állítunk elő, melyeket a fogyasztó a gyáripar kifejlődése óta mindig a gyárak — de eddig külföldiek — termelvényéből, a kereskedők útján szerzett be.

A kisiparnak közvetlenül okozott sérelemről tehát szó sincsen s igen kérem a közgyűlés tisztelt tagjait, méltóztassanak előforduló esetekben így világosítani fel a tévedésben levőket.

Az elnöki megnyitó tartalmát Török Bertalan részvényes méltatta a magyar ipar fejlődésének fölveit adatokkal igazoló tanulmányos beszédben.

Az 1906-ik évről szóló jelentést Papp János igazgató olvasta fel. Foglalkozott az elért eredmények részleteivel s a jövő alakulásának esélyeivel. A közgyűlés az igazgatóságnak és a felügyelőségnek a fölmentvényt megadta; a tisztviselőknek meleg hangú elismerést szavazott s a 16268 koronát kitevő nyereségből részvényenkint 28 korona osztalékot, a szabályszerű jutalékokat állapította meg s a tisztviselőket 800 korona drágasági pótlékkal dotálta. Az igazgatóság és felügyelőség tagjai újból megválasztottak.

Az ebzárlathoz.

(Folytatás.)

Az embereknek a fertőztetés iránti hajlandóságáról mondható, hogy minden ember megfertőzhető, de nem minden veszett állattól megharapott emberen tör ki a veszélyesség. Különös jelentőséggel bír erre nézve a harapás foka illetőleg elterjedése és elhelyezése. Nagy, mely és többszörös sebek határozottan veszedelmesebbek. Innen a 60—90% elhalálozás farkasoktól eredő sebeknél, melyek rendszerint nagyfokúak és sokszor csak szokatlan lenni. Az elhelyezést illetően, a legveszélyesebbek a fejen és kezekben, kevésbé veszélyesek a karokon és alsó végtagokon ejtett sebek. Ennek magyarázata abban rejlik, hogy egyrészt a ruházat által fedett

Nézzünk csak szét, vajjon ma a henger-malmok korában nem gyártunk-e még sok malomkövet, jóllehet derekasan kilábaltunk már a kőkorszakból. Azután meggondolandó, hogy Európában még a barlanglakók és czölöpépítményesek korszaka virágzott, amikor Egyiptom piramisai és obeliszkjei már ragyogtak a nap fényében. Talán ezeket is kő- vagy bronz-eszközökkel dolgozták ki, avagy azokat a még ma is tükörsíma, gránitból és dioritból faragott s bámulatot tisztán kidolgozott szobrokat? Hiszen gránitból és dioritból ma is faragnak emlékköveket, de nem szoborműveket. Ólomfejszével nem lehet tölgyerdőt tarolni. Az egyiptomi szobrászoknak, meg vagyok győződve róla, jó aczélszerszámaik voltak; mert még vassal is dőreség volna olyan munkába fogni, milyeneket a kairói illetve gizehi muzeumban láthatni. A nagy piramisok, a nagy Sfinx és a mellette elterülő templom bizonyára régiebbek Ábrahám koránál, ki mindenestre a piramis-építő IV. dianasztia koránál későbbben járt Egyiptomban. Hol volt még akkor az európai kultúra? És Egyiptomban? Nos saját szemünkkel láthatjuk, hogy a piramisok sirkamráinak gránitkoczkái oly kényes pontossággal van-

nak kifaragva és — megjegyzem: minden vakolat nélkül összeillesztve, hogy ma, kerek ötezer év múltán bajos volna egy hajszálat tolni érintkező lapjaik közé. Ezeket bronz-eszközzel dolgozni nem lehetett.

Ne hozza fel senki, hogy a legrégebbi korból vas vagy aczéleszközök nem kerültek felszínre; hanem inkább gondolja meg, hogy a kő, bronz és vas közül a légkör és talaj nedvessége éppen a vasat támadja meg és pusztítja el leghamarább. A bronzot csak patinával vonja be, a kemény kőnek pedig alig árt hat valamit. Aki pedig úgy találja, hogy az érczkohászat kezdetleges kísérleteit a biblia kissé korán tulajdonítja az emberi nem nyolczadik nemzedékének, az aligha fontolta meg, hogy erre a felfedezésre is csak úgy juthatott az ember, mint sok másra, t. i. egészen esetleg, mind pl. az üvegkészítésre. Hogy azután az ilyen esetlegességek miatt kellene okvetlenül későbbben bekövetkeznie s bizonyos kor előtt miért legyen az kizárva, azt nem tudom belátni. Különben tévesen gondolkodnánk, ha azt hinnők, hogy az emberek, mihelyt a vasat és rézet megismerték, rögtön eldobták kőeszközeiket. Mert egyrészt az érczek felszínre hozása is sok

nehézséggel jár, a feldolgozás sem mondható könnyűnek, másrészt az emberben mindig megvolt a konzervatív ragaszkodása a „kipróbált“ régihez. Hány vadtörzs használ még ma is kőhegyü nyilakat!

Fentebb említettem, hogy az ősember úgy a biblia, mint a palaeontológia tanúsága szerint mindenben, a mi az ősi időkben szá munkra fennmaradt, mint valóságos ember jelentkezik. Természetes, hogy az első ember messze mögöttünk állott, úgy szellemi képzettség mint tudás dolgában; de képességeire nézve már ember volt.

Mégis érdekes kérdés: az első emberek miként tettek szert a nyelvre, illetve a beszédre? Isten tanította-e őket beszélni? Nem. A beszélő képesség az emberrel vele születik, és ha a képesség megvan, annak kifejlődése csak egy idő és gyakorlás kérdése, mint a mozgás, járás stb. Mert nem a nyelv az, amely az észet szülte; hanem inkább az ész találta fel a nyelvet. Az újdonszülött gyermek is több észet hoz magával, mint nyelvtelenséget. Az ember nem azért gondolkozik, mert beszélni megtanult; hanem azért

testrészek (karok, alsóvégtagok) ejtett sebekbe a nyálkából és ezzel a benne tartózkodó fertőző anyagból kevesebb juthat be mint a meztelen részekben ejtettekben, másrészt pedig, hogy kéz és arc több ideganyagot tartalmaznak és az agyhoz, a hová a betegség elhelyezkedik, közelebb fekszenek.

A kór leírására áttérve előszámlálom első sorban a beteg kutyán jelentkező tüneteket a következőkben:

egy a marást követő, körülbelül 60 napig tartó fejlődési idő eltelte után, mely alatt az állaton semmi betegségi tünet sem észlelhető, 1—3 napon át az ugynevezett kezdetleges jelenségek mutatkoznak, mint: láz, ivarosztón fokozódás, ingerlékenység, változatos, majd szomorú, majd játszásra hajló dispositió. Ezen állapotban a betegség — a mi nagyon fontos — már kétségtelenül ragályos. Most következnek a tulajdonképpeni veszettségi tünetek, melyek kétféleképpen nyilvánulhatnak: az ő r j ö n g ő, vagy pedig a c s e n d e s v e s z e t t s é g alakjában.

a) ő r j ö n g ő veszettségűnél a kutya egész lényében megváltozik, nagyon harapós lesz, étvágyát veszti, ellenben megemészthetetlen tárgyakat nyel, mint: szalmát, fűvet, porondot, fadarabokat stb., hazulról eltávozik és céltalanul kóborol, ugatása rekedthangu lesz, szemének köthártyája elvörösödik s végül hátsó lábainak bénulása következik be. Ezen tünetek között 5—6 napi szenvedés után a betegség halállal végződik.

b) a c s e n d e s veszettség, mely sokkal ritkábban szokott fellépni, különbözik az előbbtől az ingerlékeny állapot rövidege vagy hiánya által. Beláll továbbá ennél az alsó állapot korai elbénulása, melynél fogva a kutya enni és harapni nem bír, végül ál-

talános izom és idegbénulások közepette az állat elpusztul.

Kitűnik ezekből, hogy míg a más kifejtett betegség tünetei a kórisme iránt kétséget nem engednek, a kezdetleges jelenségek stádiumában a veszettség biztonsággal még nem állapítható meg, mert azon jelenségek a kutyának egyéb természetű megbetegedéseivel is előfordulhatnak. Különösen és ismételt kiemelem tehát azon fontos körülményt, hogy eme, diagnosztikailag még bizonytalan stádiumában a betegség már kétségtelenül ragályos és így az ez iránti tévedések igen könnyen végzetesekké válhatnak.

*

A harapás útján vagy esetleg egyéb módon megfertőzött embernél a betegség következőképpen nyilvánul:

A fejlődési időszak tartama változékony. A fertőzéstől számítandó leghamarabb 11 nap, legkésőbb pedig egy egész esztendő múlva törhet ki rajta a veszettség. Erre nézve egyrészt a hajlandóság, másrészt a már felemlített körülmény a sebek elterjedése és elhelyezése iránt látszik mérvadóknak lenni. Elégséges azonban tudni, hogy az esetek negyötöd része a második hónapban, majdnem kilenc-tized része pedig a fertőzéstől számítandó első három hónapon belül jut kitörésre.

A már egyszer kitört betegség, mely ellen gyógyszer a patikában nincsen, a legborzasztóbb mi valaha embert a földön érhet. Megjelenhetik az pedig az embernél is az említett két alakban: az ő r j ö n g ő és a c s e n d e s veszettség formájában. Előbbi itt szintén a gyakoribb eset.

Fellépnek ugyanis kezdetben különféle alanyi érzetek a megmart testrészen és a már rendszeren sokkal előbb teljesen behegedt seb-

helyen, mint: érzéstelenség, fonákérés vagy fájdalomig emelkedő túlerzékenység. Hozzácsatlakoznak olykor látható elváltozások is, mint: a helye elvörösödése és dagadása, az illető testrész reszketése, arcbani sebeknél pedig gyakran erős prüsszentési rohamok. A kedélyállapot változatos, többnyire szomorú, máskor ingerlékeny, közben pedig nagyfokú izgatottság és téveszmék fellelése, ritkán gyenge hőmérsék emelkedéssel. Ezen állapot eltarthat 2—3 napig, következik utána pedig az ugynevezett görcsös stádium, mely a most fellépő jellemzetes nyelési és légzési görcsökkel kezdődik. Rendszeren egy vizívási kísérletnél lép fel az első ilyen kifejezett nyelési görcs (hydrophobia). Borzasztó félelem és légzési zavar között fellép a torokban egy fojtogató érzés, mely minden újbóli ivási kísérletre ismétlődik. Majd fokozódnak és szaporodnak ezen rohamok minden egyéb külső ingerre is, mint: világosságra zörejre, érintésre, sőt egyszerű, könnyű ráfúvásra is. Míg a légzés reudetlen, kihagyó, sóhajos, erőltetett és görcsössé lesz, hozzácsatlakoznak még reszketés és általános izomgörcsök, nagyfokú nyugtalansággal és dühöngési rohamokkal váltakozva, melyek alatt a beteg öntudatát veszti. Harapási inger is fellép olykor, de ritkán mások mint inkább saját személye ellen, nemkülönben igen bőséges nyálfolyás is veszi kezdetét. Ezen embertelen kínos állapot eltarthat szintén 2—3 napig, mely idő alatt azonban a halál már bekövetkezhetik.

Az ezt követő b é n u l á s i stádiumban az összes görcsrohamok visszafelbőlnak, sőt a nyelési tehettség is visszatér, fellépnek azonban számtalan izomhüdések, melyek végre a vonaglással a halálba mennek át.

A mi a c s e n d e s veszettséget illeti, ennek jelenségei összehasonlíthatók az előbbinek utolsó, b é n u l á s i stádiumával, a mennyiben az ingeres állapot csakis reszketés és rángatásokból áll, melyek után általános küzdelem között bekövetkezik a halál.

(Folytatjuk.)

tanul meg beszélni, mert gondolkozik. Ki nem tudná, hogy a gyermekek a beszélni tanulás első idejében maguk egészen önkényen csinálnak maguknak szavakat egyes tárgyak megnevezésére. Élénken emlékszem, hogy egyik fiam a lámpavilágot úgy mondta: pandra és mikor az első karácsonyfa gyertyácskái égni látták, felkiáltott: „Nini, mennyi pandra!”

Összüléink is így csináltak maguknak egy mindenesetre igen kezdetleges nyelvet, melyet ők és utódaik ismereteik és igényeik tágul-tával tovább fejlesztettek.

Az ember nem képzelhető tanulás és a tökéletesedés törekvése nélkül. Erre tehetségén és a vele született tudványa kívül a létért való küzdelem is kényszeríti. Nem tagadhatom azonban, hogy mostoha viszonyok visszaesést is okozhatnak. Az afrikai négertörzsek mondái és különösen némely törzsek nyelvtanilag fejlett nyelve mai állapotukhoz viszonyítva, nyilván visszaesésről tesznek tanúságot. És ezen nem is lehet csudálkozni. Szakadoznánk csak mi európaiak apró törzsekre, folytatnánk csak egymás ellen irtó harcokat: alig egy pár század alatt oda süllyednénk, ahová a vadnépeket süllyesztették ugyanezen tényezők.

Az bizonyos, hogy az emberiség folyton halad a művelődés útján. A barlanglakó, vadállatokkal viaskodó ősember évezredek alatt átalakult, értelmi ereje kifejlődött, vad szokásait levetkőzte, hogy azzá legyen, aminek ma látjuk: k u l t u r e m b e r r é. Az egész világot benépesítette; nemcsak az állatokat hajtotta szolgálatába, de a természet erőt is. Ma már nincs lehetetlen számára; csudás találmányai képessé teszik arra, hogy minél kevesebb küzdelem árán biztosíthassa megélhetése feltételeit.

De vajjon értelmi képességeinek e nagyarányú kifejlődésével lépést tart-e érzelmi világa? Mert a tudás a szív nemessége nélkül hasonlatos a holdsugarhoz: világít, de nem admeleg. Az emberiség művelődésének csak az lehet a betetőzője, ha Krisztus vallásának szent parancsa nem üres szólam marad ajkunkon, hanem minden cselekvésünknek célja a szeretet. Történelmi időkét élünk. Átalakuló félben vannak közviszonyaink. Adja Isten, hogy fajunk szívós ösztöne most is megmutassa nekünk a helyes utat, mely erkölcsi és anyagi gyarapodásunkhoz, régi nemzeti dicsőségünk feltámadásához vezet el bennünket.

Róka József.

Vegyes hírek.

— **Lapunk mai száma 6 oldalon jelenik meg.**

— **Kinevezés.** Az igazságügyminiszter Kun Aladár gyulafehérvári törvényszéki aljegyzőt az algyógyi járásbiróságához jegyzővé nevezte ki.

— **A nagyenyedi sport-egyesület** 1907. év február hó 12-én a régi és új varosház nagytermeiben saját penztára javára táncestetélyt rendez. A rendezőség Sandor Jenő elnöklete alatt alakult meg. Védnökök: Albert Ivan, báró Bánffy Kázmír, Bálint János, Biró József, gróf Busseul Henrik, dr. Dobozy Vilmos, Fogarassi Albert, Fogarasi Béla, Folyovich Sándor, dr. Garda Kálmán, Gálffy János, Gáspár János, Göllner Árpád, Horváth Pál, dr. Jeney Elek, Karleusa Fülöp, Kovács József, Molnár Gyula, dr. Müller Jenő, Nagy Ignác, Nehéz János, Pogány János, Papp János, Reinbold Olivér, Róka József, Simonffy Alajos, Szász József, dr. Szaniszló Albert, Szilagyi Farkas, Tóth Miklós,

A nagyérdemű közönséget tisztelettel kéri

TÁNGEL JÓZSEF női, férfi és gyermekdivatáru kereskedő,

hogymielőtt bál és tavaszi szükségletét bárhol is beszerezni, előbb fűtér 4. szám alatt lévő raktárát, mely a közelgő időnyre dusan van a legjobb minőségű árukkal ellátva, sziveskedjék megtekinteni.

Uray László, dr. Varró László, Vincze Lajos, dr. Wesselényi Ferencz, dr. Winkler Albert, Winkler János, Zeyk Dániel, Zeyk Kálmán. Személy- és karzat-jegy 5 korona. Kezdeté este fél 9 órakor. Sajnálatos tévedés folytán Róka József p. ú. tanácsos pénzügyigazgató úr neve a tánczestély védnökei közül kimaradt. A mulasztásért, melyet ezen módon pótolni óhajt, szíves elnézést kér a rendezőség. A tánczestély meghívói márszét vannak küldve. Ha esetleg megtörtént volna, hogy olyanok, a kik arra igényt tartanak, meghívót nem kaptak, forduljanak a rendezőség elnökehez, vagy Földes Ede könyvkereskedőhöz s a mulasztás azonnal kipótoltatik. A tánczestély egyébként — a hangulat után ítélve — a farsang legsikerültebb mulatságának ígérkezik. A rendezőség hangsúlyozni kívánja, hogy nem annyira a fényben, mint a hushagyókeddi mulatságok hagyományos jó hangulatában óhajtja az estély sikerét találni.

— **Felolvasás.** Bartha Zsigmond kollegiumi tanár tegnap este a szép számban megjelent érdeklődő közönség nagy szellemi élvezetére tartotta meg a ciklus harmadik felolvasását, Madach Imre költészetének természettudományi vonatkozásairól.

— **A Szabad Lyceum**-ban ma esti 5 órakor Váró Ferencz nyug. tanár tart előadást, melynek tárgya: „A remekmű”.

— **Az Iparos-Önképzőkör** által rendezett második sorozatos ismeretterjesztő előadások rendjén, folyó hó 27-én délután Bartha Zsigmond tanár tartott előadást a természet erőinek ipari dolgokra való felhasználásáról; aztán ismertette a gőzgépek történetét, rendszerét, a villamosságot s mindezeket szemléltetés kíséretében. A minden részében tanulságos előadást a nagyszámú hallgatóság élénk elismeréssel fogadta. A dalkar éneke és a Fekete Gizi kedvesen előadott szavalata egészítette ki a hasznosan és kellemesen eltöltött délutánt.

— **A helyi asztalosipar** két remek darabját láthatjuk, azt hisszük pénteken, szombaton és vasárnap az özv. Székelyhid Jánosné üzlete kirakatában, nevezett üzlet-tulajdonosné szívességéből. A két darabot Meskó György helybeli műasztalos tervezte és készítette és minden elfogultság nélkül mondhatják, a kik látták, hogy a Meskó pohárszéke és szekrénye asztalosremek, műdarabok. A butoroknak állandó látogatói vannak, kik valamennyien meggyőződnek arról, hogy Meskó nemcsak a városnak, de messze vidéknek is páratlan képzettségű, finom ízlésű és kiváló ügyességű asztalos, kit az állam annak idején nem hiába segélyezett s ki az állam újabb segélyét teljes mértékben kiérdemeli.

— **Érdeemes tudni**, hogy a vármegye folyó hó 19-ike óta érvényben levő s az ellene vétőket igen szigorúan büntető szabályrendelete értelmében mindenki köteles a birtokában levő puskát, pisztolyt, forgópisztolyt, flobert-puskát a városi rendőrségnél bélyegtelen jelentésben azonnal bejelenteni s annak további tarthatására rendőrségi engedély-okiratot kérni. A be nem jelentett s engedéllyel nem bíró fegyverek tulajdonosait szigorúan büntetik. Az említett fegyverek tartására 24 évvel fiatalabb egyének engedélyt nem kaphatnak, s így aztán a madarat irtó, flobertpuskás urfák és revolverrel lövöldöző mesterlegények világának is valahára csak vége lesz.

— **Földrengés.** Batumból sürgönyzik, hogy a napokban ott sűrű földrengéseket észleltek. A tengeren heves vihar dühöng. A

Nurdeil-tó, a mely összeköttetésben áll a tengerről, elárasztotta a partokat és tetemes kárt okozott a szabadban raktározott árukban. Jamaika szigetén, hol csak a múlt napokban okozott földsúlyező változásokat, újabb heves földrengéseket éreztek.

— **Sikkasztás egy pósthivatalnál.**

Az alkenyéri csendőrség kinyomozta, hogy alkenyéri és kudzsiri pósthivatalnál fél év óta lopások történnék s ezek tettese Mika Toma alkenyéri póstaszolgá és felesége. E két pósthivatalnál fél év óta észlelték a csomagok eltűnését és számtalan panasz érkezett a pósthivatalhoz, hogy a küldemények megdézsmálva érkeztek meg. Mika Toma házában nagymennyiségű árut találtak és Mika a bizonyítékok nyomása alatt bevallotta, hogy a lopásokat másfél év óta folytatja.

— **Felfüggesztett mentelmi jog.** Dr. Horváth József, a marosújvári választókerület országgyűlési képviselőjének mentelmi jogát tiltott szerencse-játékból kifolyólag ellene indított büntető eljárás folytán f. hó 24-én felfüggesztette a képviselőház. A múlt évben — amint a lapok akkoriban közölték — egy kártyabarlangban tartott rendőri razzia alkalmával, néhány szürke alak társaságában tetten kapták.

— **A kivándorlási ügynökök megrendszabályozása.** A kivándorlási ügynökök ellen a belügyminiszter szigorú rendszabályokat léptetett életbe. A zugügnökök kikémlése céljából Zemplénmegyébe titkos megbízottakat küldött ki. Az új utasítás szerint a letartóztatott kivándorlási ügynököket a közigazgatási hatóságoknak rögtön el kell itelni. Többszöri visszaelés esetén ezerkétszáz korona pénzbírsággal és kilenc hónapi fogsággal büntetendők a kivándorlási ügynökök; esetleg nagyobb büntetés is alkalmazható.

— **A tüdővész gyógyszere.** André Robelt dr., egyik párisi tüdővész-szanatórium főorvosa egyik felolvasásában azt mondta a minap, hogy a Marmorek-féle tüdővészellenes szérum, melyet egy év alatt vagy harmincz esetben használt, elsőrangú szer a tüdővész bacillusai ellen s szinte a villamosság gyorsaságával hat. Ha ez a szérum nem segít, akkor a többi sem segít. Ezt a szérumot még hatvanéves betegnél is nagy eredménnyel használta.

— **A székely ásványvizek sikere.** A székelyföldi ásványvizek gyűjteményét Darányi Ignác földművelésügyi miniszter mutatta be a bukaresti kiállításon. E gyűjteményes kiállítást, amit a m. kir. földművelésügyi minisztérium székelyföldi kirendeltsége rendezett, a legnagyobb díjjal, disz-okllevéllel tüntették ki. Ez az elismerés mindenestre egy újabb lépés a székelyföldi ásványvizek

terjesztésében s a Székelyföld e nagy kincsének jövedelmező ismertetésében.

— **Dinamit robbanás.** Brád mellett a bánya-vasut építésénél nagy szerencsétlenség történt a malom közelében, a hegy alatt, egy ablakos szobájában. Egy munkás körömbantáshoz használni szokott dinamitot akart a takaréktűzhelyen felmelegíteni, de azt ugylátszik kelletlenül nagyobb meleg érte, mert a dinamit iszonyu erővel felrobbant, a munkást szétroncsolta, úgy, hogy az egyik kezét nem is találták meg. A robbanás az ablakokat és ajtókat kiverte a helyükből, a falakat pedig úgy megrongálta, hogy az épület lakhatatlanná lett. Az özvegy ablakosné fia szerencsére éppen a robbanáskor a vásárban Brádon volt; a fia anyja pedig a robbanás előtt a szomszéd szobában szintén éppen a vásárra készült s öltözködött. Az üvegdarabok az asszonynak összevágták az arcát, a lehulló falak súlyosan megsebesítették.

— **Városunk népesedése 1906. évben.** A lefolyt 1906. évben városunkban 216 gyermek született; ebből élve 111 fiú, 96 leány, halva 5 fiú és 4 leány. Meghalt a városban 200 egység, kik közül férfi volt 127, nő pedig 73. Hét éven alól elhalt 46 fiú, 23 leány. A fegyintézet 11 idegen halottal, a közkórház 17 idegen és 12 helybeli halottal szerepel. Házasságot az 1905. évbéli 40 esettel szemben 68-at kötöttek.

Felelős szerkesztő:

Dr. MÜLLER JENŐ.

Kiadó:

Nagyenyedi Könyvnyomda és Papírárugyár részv.-társ.

A közönséges csukamájolaj

oly undorító szagu és izü, oly nehezen emészthető, hogy az gyermekek és érzékeny betegek részére sokszor szóba sem hozható, de az az óriási táp- és gyógyerő, melyet a csukamájolaj bebizonyult tartalmaz, ma már mindenkinek hozzáférhető, mert a Scott-féle Emulsió formájában a csukamájolaj teljesen meg van szabadítva undorító tulajdonságaitól. A Scott-féle Emulsió feltétlenül jó izü, könnyen emészthető és háromszor oly hatásos, mint a közönséges csukamájolaj. A Scott-féle Emulsió sohasem okozza a legcekélyebb zavart sem és állandóan, szemlátomást a legkedvezőbb befolyást gyakorolja a szervezetre.

A Scott-féle Emulsió valódiságának jele a „hátán nagy csukahalat vivő halász” védjegy.

Ezen lapra való hivatkozással és 75 fillér levélbélyeg beküldése ellenében mintával bérmentve szolgál:

208 1—

Dr. Budai Emil „városi gyógyszerésztára”

Budapest, IV., Váci-utca 34/50.

≡ Egy eredeti üveg ára: 2 kor. 50 fillér. ≡

Kapható minden gyógyszerárban.

FISCHER ÉS TÁRSA NAGYENYED Alsó-Fehér megye.

100 KAT. HOLO.

A legszebb gyümölcsfák.

80.000 gyümölcsfa oltvány
1 millió gyümölcsfa-alany
1 millió előkerítés csemete.
Setaterfák • Diszserjek • Rozsák
Bogyogyümölcsűek stb.

Kifogástalan szőlőoltványok.

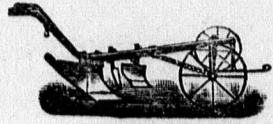
1/2 millió szőlőoltvány.
Európai és amerikai sima és gyökerező szőlővesszők stb.
Árjegyzék és művelési utasítás ingyen.

EGYESÜLT FA- és SZŐLŐOLTÁNYISKOLÁK FISCHER és TÁRSA, és AMBRÓSI M.

215 33—104

Hegyi János
műlakatos és gépjavitó műhelye
NAGYENYEDEN.

Elvállalok mindennemű épület, mű- és géplakatos munkákat, u. m. vasrások, vasajtók, épületvasalások javítását és újbóli készítését, továbbá villanycsengők, telefon és villámhárítók szakszerű szerelését. Varró gépek és kerékpárok javítását a gyári árban való újonnan beszerzését, vegre mindennemű gőzeséplők, motorok, szivattyúk és szivattyuskutak, gazdasági gépek és eszközök pontos és figyelmes javítását és ezeknek szintén gyári árakban való beszerzését. — Ajánlom a

ga daközönségnek saját műhelyemben összeállított elpusztíthatatlan aczélféjű ekéimet és vasbororáimat, melyeket jóállás mellett felelősséggel adok el, nem tejszöket kicserélek, vagy kívánság szerint átál.kitok.

Szakmámba vágó költségvetéssel díjtalanul szolgálók. Beesés pártfogást kér

kiváló tisztelettel

HEGYI JÁNOS,

124-104 műlakatos és gépjavitó műhelye.

HIRDETÉSEKET

legjutányosabban vesz fel
kiadóhivatalunk.

Elsőrang u

Gramofonok Fonográfok

Czimbalmok, Hegedűk,

Forgatható és önműködő Hangszerek

csekély havi

részletfizetésre!

AUFRECHT ÉS GOLDSCHMIED

hangszerosztálya,

==== Budapest, VI., Andrassy-út 17. ====

Hangszer-árjegyzék ingyen és bérmentve.

M e g h i v ó.

24 1-1

A Nagyenyei Kisegítő Takarékpénztár Részvénytársaság

XXXVI-ik évi rendes közgyűlését

saját helyiségében 1907. évi február hó 17-én délután 3 órakor tartja meg, melyre a t. részvényeseket tisztelettel meghívjuk.*

Tárgysorozat:

1. Elnöki megnyitó, a megjelent részvényesek számbavétele és a jegyzőkönyv hitelesítésére 2 részvényes tag megbízása.
2. Az igazgatóság jelentése az 1906. üzletéről.
3. A felügyelő bizottság jelentése a zárszámadásról.
4. A nyereség felosztására vonatkozó igazgatósági javaslat.
5. Az igazgatóság és felügyelőbizottság javaslata a részvénytőkének 500 drb részvény kibocsátása útján 400,000 koronára leendő felemelése iránt.
6. Az igazgatóság és felügyelőség javaslata az igazgatóság tagjai számának 11-re, a felügyelőség tagjainak 6 ra leendő emelése iránt.
7. 3 igazgatósági tagnak 4 évre, 2 tagnak 2 évre és 1 tagnak egy évre; továbbá: 2 felügyelőségi tagnak 3 évre, 2 tagnak 2 évre és 1 tagnak egy évre titkos szavazás útján való megválasztása.

Nagyenyed, 1907. január 23-án.

Az igazgatóság.

* Alapszabály 14. §. A szavazati jog személyesen, vagy meghatalmazott által gyakorolható, meghatalmazás azonban, az alábbi kivételekkel, csak részvényesnek adható.

Kiskorúak természetes, vagy törvényes gyámjaik, vagy ezektől felhatalmazott részvényes által, — nők, társaság, testületek, intézetek és alapítványok meghatalmazottjaik által képviselhetik magukat, kik azonban nem szükséges, hogy részvényesek legyenek. A meghatalmazásnak két tanu által kell igazolva lenni.

Köhögés!

Ki ide nem figyel, maga
* * ellen vétkezik! * *

Kaiser
Caramell-cukorkái
a három fenyűvel!

Orvosilag kipróbálva és ajánlva
rekedség, katarhus és köhögés
ellen.

4512 bizonyítvány igazolja,
hogy megtartja amit ígér
Csomagja 20 és 40 fillér.

Schiessl Károlynál,
Balázsfalván.

78 24-32

Nagyenyedi kiegészítő takarékpénztár p.-t.

Alaptőke: 300.000 kor.

Tartalékalap: 157.000 kor.

Előnyös kölcsönt ad betáblázásra, megfelelő kezességre, értékpapirokra,
sorsjegyekre, jöhető pénzüzetek részvényeire.

Vásárol és elad értékpapirokat.

Letétbe elfogad értékpapirokat, sorsjegyeket, értékeket kevés őrzési
díj mellett.

Időben kölcsönöket a legelőnyösebben konvertál.

Váltókat az összeg nagysága szerint 5 $\frac{1}{2}$ %, 6%, 6 $\frac{1}{2}$ % mellett, kereske-
delmi váltókat pedig 6% mellett számítol le.

Betétet 4 $\frac{1}{2}$ % kamattal fogad el.

Nyitva áll hétköznap d. e. 9-12, d. u. 3-4 óráig.

14 9-104

Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráru gyár részv.-társaság Nagyenyed.

Dobozárugyár. Könyomda. Litografiai és vonalzó műintézet.

Mindennemű **DOBOZÁRUT** (Cartonnage) u. m. egy-
szerű és hajlított dobozokat gyógyszerészek, cukrászok, kereskedők és gyárosok
részére kisebb arucikké jutányos és ezélszerű csomagolására olcsó áron szállit.

Műveket, folyóiratokat, hírlapokat, körleveleket, képes árjegyzékeket, levélpapirokat, falragaszokat,
meghívókat, s mindennemű kereskedelmi és ipari nyomtatványokat, postacsomagcímkeket, pecsét-
jegyeket, címkeket, rajjelzékeket, porkapszulákat, papírzaecskókat, kötőzópapirokat és mindennemű
gyógyszerészeti nyomtatványokat készít könyv- és könyomdai, valamint dombornyomásban, olcsó árban,
szép és izléses kiállításban.

Kitünő minőségű és legnagyobb szilárdságu Portland-Cementet ajánl olcsó áron a

Brassói Portland-Cement-

gyár, Brassóban. Nagyenyeden kapható Klemm Pál úrnál Szentkirály-utca 128. sz.

15 5-50

Nyomatott a Nagyenyedi Könyvnyomda és Papíráru gyár részv.-társaság könyvnyomdájában Nagyenyeden.